

G. L. TICHELMAN

INDONESISCH DOSSIER

STICHTING INDISCHE DOCUMENTEN

UITGEVERIJ D.A.V.I.D. AMSTERDAM

G. L. TICHELMAN

INDONESISCH DOSSIER

Een kleine bundel verzen
van den grooten Archipel

MET TEEKENINGEN VAN
H. G. KRESSE

ZOMER 1945
UITGEVERIJ „D.A.V.I.D.” - AMSTERDAM

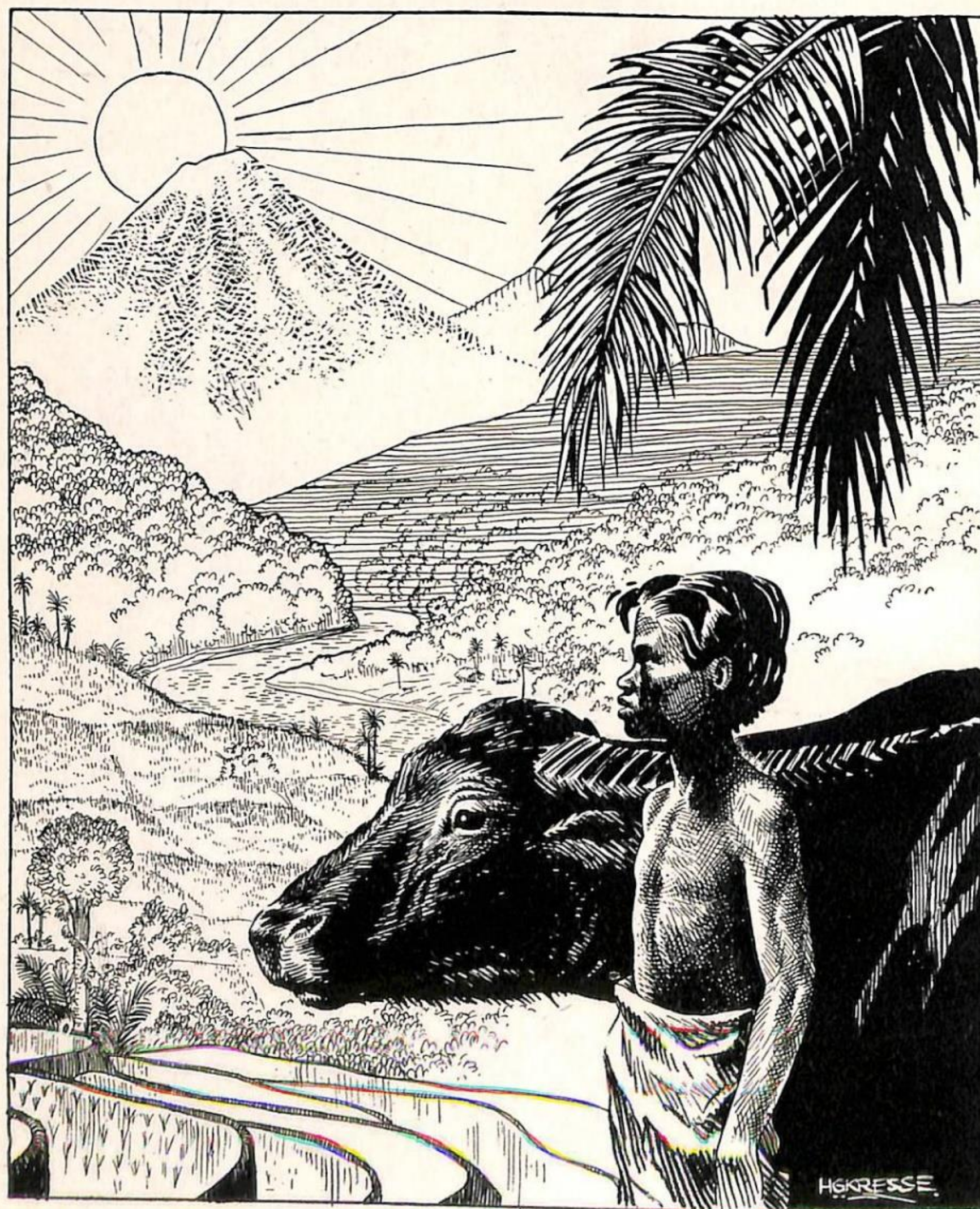

STICHTING INDISCHE DOCUMENTEN

INHOUD

Groot Indonesië	5
Neêrland - Indonesia	7
Banda-Neira	9—11
Atjèh.....	13—15
Amoureuse Atjèhsche liedekens	17
Kafirmoord	19
Bataksche bede	21
Oervader	23
Dorpslied	25
Tooverlied	27
Priesterwijsheid	29
Voorouderbeeld	31
Moluksche minneliedjes	33
Ambonsche kinderliedjes	35
Rotan trekken	37
Saparoeëesche zang	37
Epitaaf	39

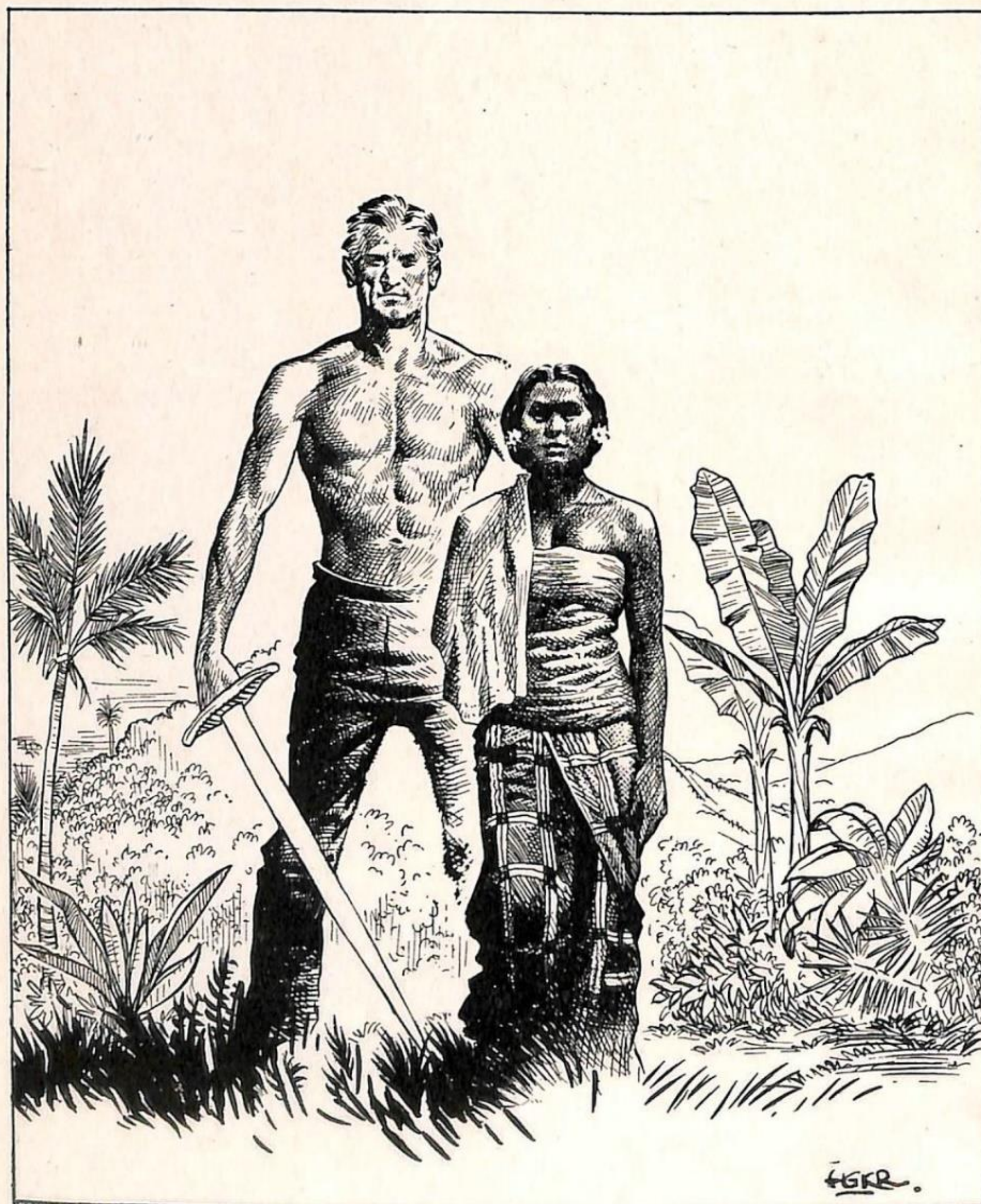

*I*ndonesië! Mijn geboorteland;
 Dierbaar land, waar ik ben ontstaan;
 Zie! Ik houd wakend op dien bodem stand,
 Moeder, voor Uw heilige vaan.
 Indonesië, aller Vaderland!
 Volk, mijn volk, juich luid te saâm,
 Voorgoed verbonden door één hechten band:
 „Indonesië”

Blijf tot in alle eeuwigheid
 O! land; O! volk; O! ziel bestaan!
 Uw hart en geest bewust-bereid,
 Groot Indonesië, tot groote daân.

Groot Indonesië, zeer verheven
 Grond mijner Vaders, edel en gewijd,
 Gij zijt mijn liefde en mijn leven.
 Besta, Groot Indonesië, tot in der eeuwigheid!

(Vrij naar het Indonesische volkslied „Indonesia Raja”.)

W

ij hooren bij mekaar!

Wij gingen zóólang, zóólang samen

Wij vochten met mekaar,

Voordat de goede dagen kwamen,

Wij bouwden met mekaar,

Aan 't grootsche werk gestadig samen.

Wij groeiden met mekaar.

Toen kwamen Hun en Jap. Ontnamen

Ons goed en geeselden met schorpioenen.

Wij streden hier, wij streden daar,

wij streden zij aan zij.

Nooit zullen w'ons met dit gebroed verzoenen.

Nooit buigen wij, nooit zullen w'aan de barre

tyrannie gewennen.

Wij vielen hier, wij vielen daar, wij vielen zij aan zij.

Ons bloed vloeit door mekaar, wij zijn thans één

en willen dat bekennen.

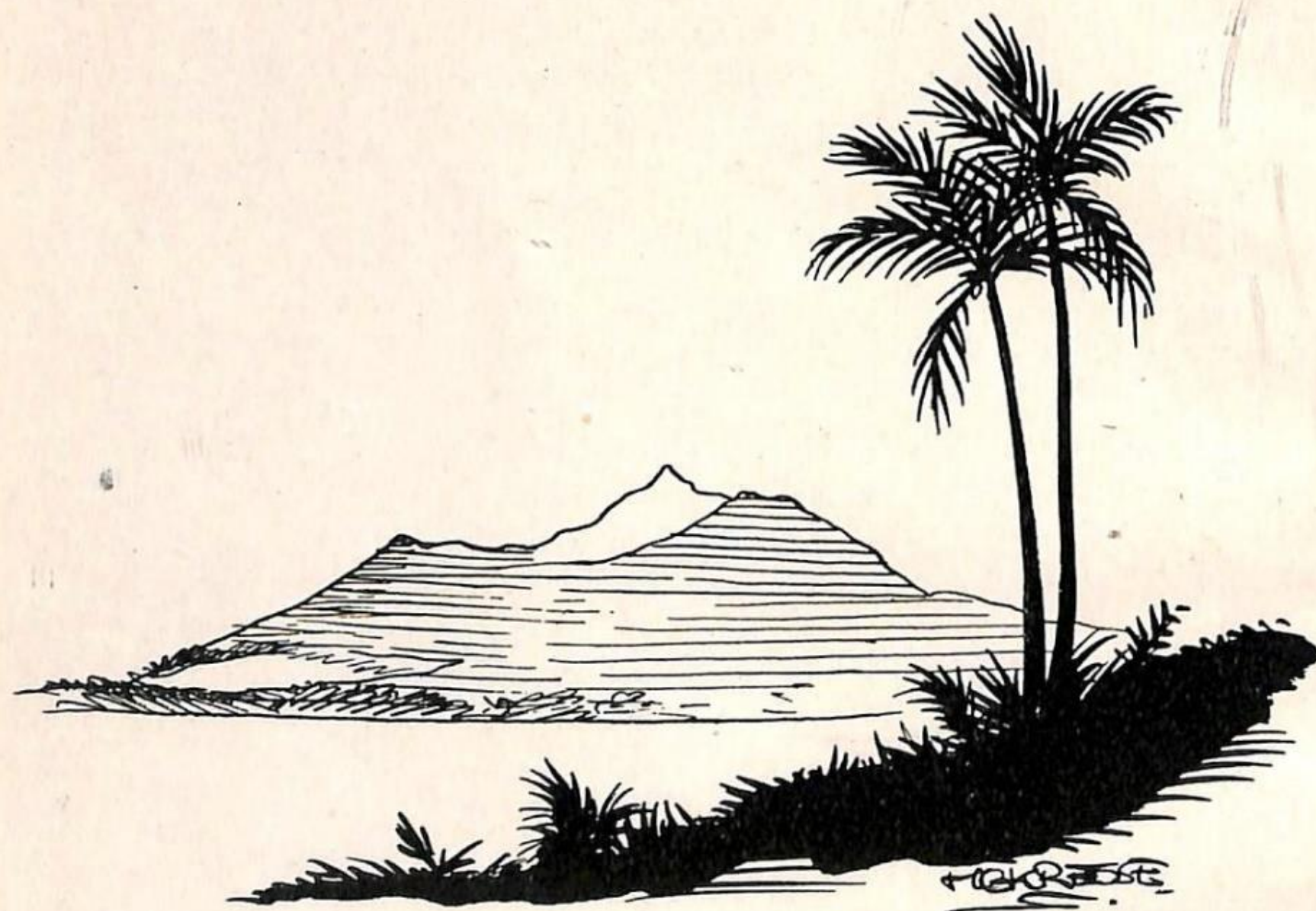
BANDA-NEIRA

(een reisbeschrijving).

*„Prince, n'enquerez, de sepmaine
Où elles sont, ne de cest an,
Car ce refrain le vous remaine,
Mais ou sont les neiges d'antan!"*

*François Villon „Ballade des Dames
du temps jadis".*

N eira" is Uw liefelijke naam.
De geur van specerijen
Waaït van Uw paradijsachtige stranden.
Om U is als een ouden, zwart-gouden faam
De glorie van Holland;
Van zijn koene zeevaarders,
Zijn kloeke gouverneurs
En stoere admiraals
Op een vroegen ochtend voer ik in een orembai
Onder Uw „Goenoeng Api",
Over de kleuren-sidderende koraaltuinen.
De landwind woei, sioh!
En de djoeragan neuriede een overouden deun:
„Kolé kolé,
Orembai kolé;
Radja-Pattih Tanah Barat,
Orembai kolé."
De roeiers schepten werktuigelijk
In het zilveren water
Dan zag ik Uw vervallen en verbrokkelde muurtjes,
Uw bouwvallige poortjes met steenen leeuwtjes,
Uw grauwe, bemoste zerken,
Waarop Hollands roemruchte wapens zijn gebeiteld
En de namen van Uw opperkooplieden
En prachtlievende perkeniers,
Notemuskaat- en foelievorsten,
Sadistische verkwisters
En koningen over vele slaven.
O! de glorie van Uw schuimende festijnen
En van Uw grandiose maaltijden
En dagen-durende drinkgelagen.
Daar hangt nog in de luchten
De flauwe galm van bruisende melodiën:
„Ohé! Ohé!
Sajang kané
Sajang dilalé
Sajangé."
Verstoven galm van helle bekkens en sonore gongs,
Van dronkenmakend tromgeroffel;
Van het verliefde pijpen van bamboefluiten

En van de jubeling van violen.
 O! Uw muziek, die visioenen oproept
 Van bleeke vrouwen; van donkere kwijnende oogen
 En van zwarte, Venetiaansche kant;
 — Men danste de quadrille. —
 Van parelsnoeren en van glanzende slavinnen.
 — Die waren voor het grijpen. —
 Een schoener met ijs uit Noorwegen,
 Een bark met kikkers uit Holland's polders
 En veel champagne, koppige wijnen en bittere sagoweer.
 Het knallen van de kurken, gejuich en schaterlachen
 En drieste toasten op het onvergankelijke rood der foelie,
 Het rood van Magenta
 De herinnering waart door de statige lanen
 Van oude, beschouwende kanarieboomen.
 Achter de zware en vervallen wallen
 Van het fort Belgica
 Rees de zon,
 Als een barbaarsche ceremonie.
 Voor den gelen, purp'ren brand des hemels
 Stond op de wallen een zwarte haan,
 Die vleugelklepperend
 Over het oude, doode tropenstadje
 Zijn revolutionnairn kreet uitkraaide.

Orembai = groot vaartuig in de Molukken.

Goenoeng Api = Vuurberg, de Banda-vulkaan.

Sioh = uitroep.

djoeragan = stuurman, roerganger.

„Kolé, kolé enz.” = vrij te vertalen door: „Roei voort, orembai, roei voort; Vorsten van het Westen (de Hollanders?), orembai, roei voort.”

„Ohé! Ohé! enz.” : heeft eigenlijk geen zin. Het beduidt zooveel als :

„Ik heb U lief. Ik heb U innig lief.”

Sagoweer = palmwijn.

ATJÈH

Een impressie

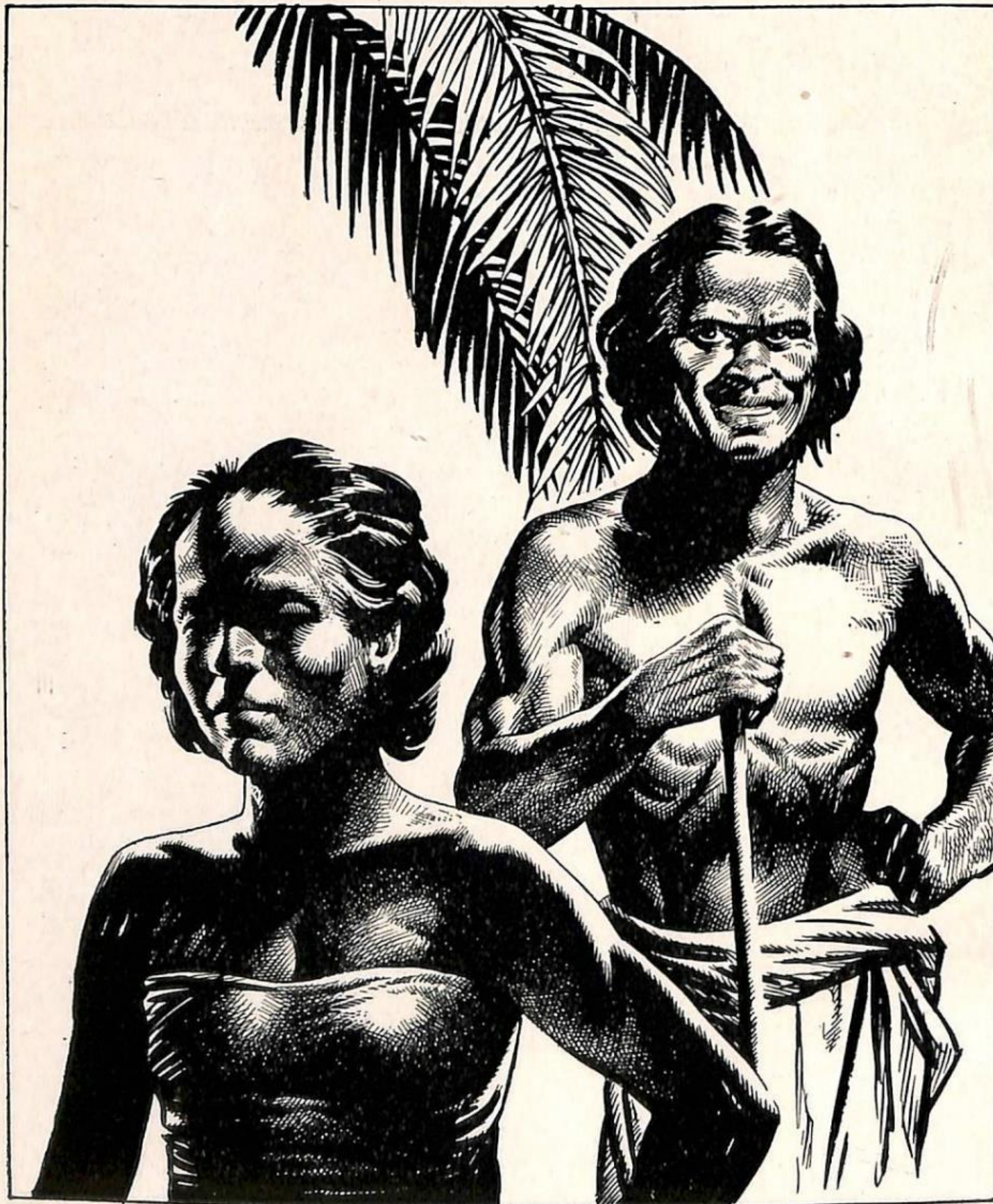
La Allah ha ilallah!
 La Allah ha ilallah!
 Ver, ver terug, in schemer der geschiedenis,
 Heerschten de eerste Soeltans
 Over een rijke „Côte de poivre”.
 Het vorstelijke paleis werd dag en nacht bewaakt
 Door korpsen van de schoonste amazonen.
 Zes honderd euneuchen bewaakten 's Vorsten harem.
 Drie honderd goudsmiden waren geregeld in zijn dienst.
 De zware, sandelhouten deuren van 't paleis
 Waren met edele metalen beslagen,
 De vloeren ingelegd met ducats.
 Het land was rijk, het land was groot.
 Duizenden vuurmonden, honderden olifanten
 Had de Soeltan
 En een machtig leger en een machtige vloot.
 Dan werd het land verscheurd
 Door binnenlandsche twisten
 En kipten Oelèëbalangs en Panglima's prang.
 Gif, rentjong, opium speelden een rol.
 Toen kwam de Beulanda.
 Daar is de doffe, regelmaat'ge stap
 Der troepen van de Geumpenie,
 De roffel van een trom,
 Het kort signaal van een trompet,
 Waarachter rijzen de barsche figuren
 Der groote generaals.
 Atjèh! Land van guerilla-krijg!
 Land van fanatici,
 Die door den dreun van een gebed,
 Dat zingend aanzwelt; aanzwelt
 Tot een schorren wanhoopsroep,
 Een willoos schreeuwen, dat God eenig is en groot,
 Tot dolheid worden opgezweept.
 Dan komt de klewangaanval
 Op de ongeloof'ge honden
 En dan, bloedende uit vele wonden
 De dood; de zachte, goede dood,
 De Paradijsdood na den Heil'gen krijg;
 Na helsche opwinding, de rust.

Het brekend oog ziet voor het laatst de groene vaantjes,
 Groen is de kleur van den Profeet,
 De groene sawahvelden en de groene bergflanken,
 Waar de zon op schijnt.
 Dan wordt het donker
 Als groote, zachte handen neemt de rust den krijger mee
 Naar zaligheden ongekend en ongeteld.

Oelëëbalangs = Atjèhsche volkshoofden, territoriale hoofden bij uitnemendheid.
panglima prang = oorlogsaanvoerder, krijgsoverste.
rentjong (reuntjong) = de echt Atjèhsche dolk.
Beulanda = Hollander.
Geumpenie = Compagnie, Gouvernement.

De waarde van de dagelijksche levensmiddelen is gering.
Ik zou daar zeker niet voor naar een verre marktplaats willen loopen.
Maar met je weeke, nauwe lendenen; je voorhoofd één span breed,
Met je gebit als blinkend water, kun jij heel de wereld koopen.

Het vleesch der sentolvrucht is suikerzoet
En geurig als een bloem, die ik graag plukken wou.
Ik liep wel honderd toko's in en uit.
Niet één kain zag ik echter, goed genoeg voor jou.

De keudeh Pangwa heeft een put met deksel;
De dauw stijgt uit den natten grond, de ijle wolkjes vlieten.
Ik weet het, als ik kom, maar zonder duiten,
Sluit gij Uw deur en laat mij buiten staan in de muskieten.

De trein rijdt iederen dag over de waterscheiding,
Met denderende wielen, fluitende en met veel stoomgesis.
Er zijn maar weinig goede, doch vele slechte vrouwen.
Dit soort opende nog nimmer heur hart, zoo oud de wereld is.

Mijn zijden kleeden zijn allen verdwenen;
Tot mijn laatste pronkgewaad.
Dat is door jouw toedoen alleen gekomen;
Door jouw liefelijk, glad gelaat.

Op het witte zeezand groeit een eenzame boom,
Waarin de vogelen des hemels 's avonds kweelen.
Des nachts woude ik rusteloos mijn slaapmat stuk;
Want gij waart er niet, om die met mij te deelen.

Ik kus de poeier van je roode lippen.
Je leek mij een zeer begeerlijke vrouw.
Behalve odeur rook ik echter tabak
En nu verlang ik toch niet meer naar jou.

kain = kled, doek.

keudeh (*keudè*) = marktplaats, inheemsche winkelwijk.

KAFIRMOORD

(Een haat-sonnet)

En voor zijn oogen schuift een vlamrend-rood gordijn:
„Vervloekte Christenhond stort neder in de hell
Dood aan den onderdrukker, aan het stinkend zwijn!
Scheur door zijn ingewand de rentjong diep en snel.”

Wat is bij 't ruischend-koele lied van een fontein
In 't paradijs, bij zoeten wijn en houris fel,
Voor hem de waarde van dit schaam'le aardsche zijn?
Hoezeer verstaan wij thans den Atjèhschen rebell

De trouwsten en de edelsten werden vermoord.
De Beulanda kent slechts dwang en hardheid is zijn woord.

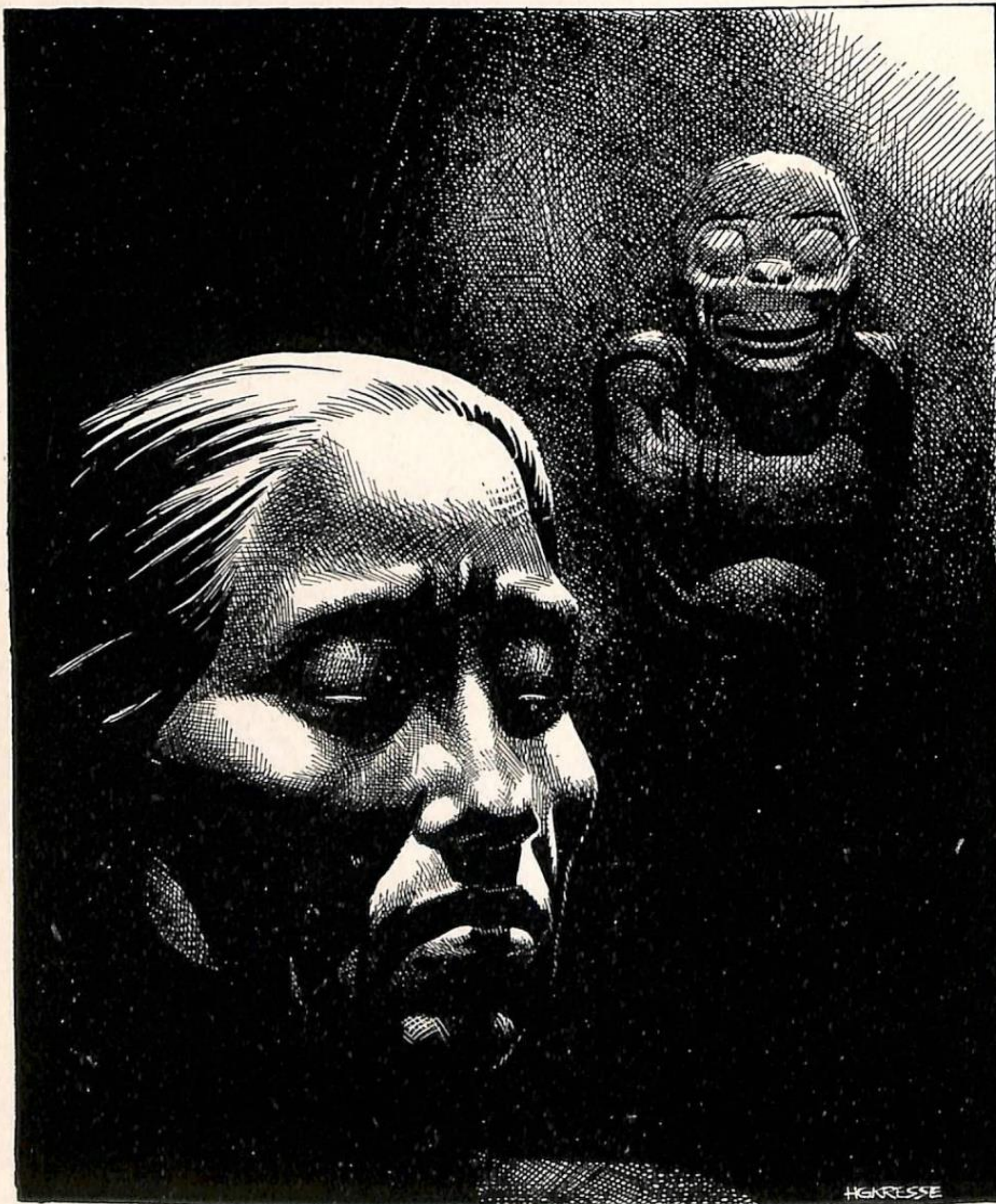
Maar alles is voorbij straks, alle aardsche weten,
In 't hoogst der paradijzen. 't Leven is een korte waan.

Dan ligt verslagen hij; ik heb zijn ziel gegeten!
Doe met mij wat gij wilt! Doodt mij! Mijn harte is voldaan.

kafir (Atj. : kaphé) = ongeloofige.

rentjong (reuntjong) = de echt-Atjèhsche dolk.

O! **D**ebatá, die Maker zijt van koninkrijken,
 Die in zijn wijde vijvers held're wateren bezit;
 Beginsel van de kracht, waar alles voor moet wijken,
 Die in de diepte, in het midden en daar boven zit!
 Gij, Eeuwig Weerlicht, Oorsprong van wat is geworden,
 Die troont in Majesteit in de acht streken van den wind,
 Oneindig Eigenaar van matten en van borden,
 Gij, Groote Vader aller vaders, verhoor Uw kind!
 Want al wat tegenstrijdig is, kunt Gij verzoenen,
 Die eeuwig U herhaalt en juichend opgaat, juichend dooft.
 Gij immers zijt de Regelaar van de seizoenen
 En regenbogen zijn de doeken om Uw stralend hoofd!
 Uw hoogheid Debatá, is nimmer te genaken;
 Gij zijt principe van het vuur, het dorp, de bron, de maan;
 Aan U gehoorzamen de sterren en de draken;
 O! Fundament! Gij, drie in een! U, roep ik staam'lend aan!
 Eerbiedig vraag ik U te willen overwegen,
 Hetgeen in allen ootmoed ik, nietswaardige, verzoek;
 De donder is Uw hoesten en Uw spuwen regen;
 Gij zijt bezitter van het allergrootste wichelboek!
 De oorsprong van de vrouwen en de bonte paarden
 Zijt Gij, die steeds wat vangt, want hengelt in een kleine pot;
 Gij zijt de toetser van de innerlijke waarden
 En practisch uitgesloten is het, dat men U bedot!
 Schenk, Debatá, ons tijdig overvloedig regen;
 Houdt verre van ons rampspoed, dood en ziekte, maak het wel;
 Ik smee U dringend om een milden kinderzegen,
 Om eer en voorspoed en vooral geluk bij 't dobbelspel!

OERVADER (Een Bataksche sage)

Alvader, Wortel van al het Zijnde, liet aan een liaan
Oervader neder op de helling van den heiligen vulkaan.
Dáár begon de wereld der menschen.
Oervader daalde neder naar de woeste en onontgonnen aarde.
Tegen een kopergroene hemel bewoog zijn ruige lijf.
Ijskoude winden doorwoeien zijn bazalten hart
En uit zijn ooren groeiden de lange baardmossen.
Diep beneden hem in de jonge wereld, waarboven hij torende,
Schaterden gillend en jouwend de zwarte, langharige slank-ape.
Dikke, witte duiven kirden in de machtige kruinen van den waringin-
boom.

Verborgen achter hooge biezen, stond hij aan het klotsend meer.
Daarachter was het woud; donker, dreigend en zwijgend.
In de schemering keek hij naar de maan,
Die als een zilvergrijze watervogel door de nevels zwom.
Zijn machtig-schonkig lichaam huiverde in den nacht.
Overdag streelde hij de zon: „Vrouw!”
Hij vleide zich aan haar stralende boezem
En in diepe teugen zoog hij gretig haar licht.
Dan sluimerde hij voldaan in. Vele bonte vlinders
Omspeelden zijn droomen. Zijn woeste kop
Lag tusschen groote, schitterende sterren
Op het azuur van het firmament.

(Naar Klabund „Urmensch”.)

De eenden vliegen naar de weidegronden.
 O! moog' gedijen het werk onzer handen.
 Geluk is het erfgoed van de gezonden.
 Men houde zich steeds aan de dorpsverbanden.

De eenden vliegen naar de weidegronden.
 Als de rondsluipende pokkendemonen
 Ons willen teist'ren met gruwelijke wonden,
 Dat zij ons dorp zooveel moog'lijk verschoonen.

Dat onze sibbe moge prospereeren,
 Des vuigen vijands boosaardige daden,
 Wij en de bondgenooten zullen ze keeren
 En roem in den heldenstrijd op ons laden.

Wij waren heeren en nimmer vazallen
 En wij behooren tot een volk van wijzen.
 Dat het buffeloffer naar het Oosten valle
 En adathuizen zwaar en hecht verrijzen.

De nok zij gesierd door donk're buffelhoren.
 Dat jongelingen, ondernemend, krachtig
 En rijk de jongedochteren bekoren.
 Weest daarbij steeds der Ouden woord indachtig.

Dat zij in zware buffels den bruidschat betalen,
 Als royale en betaam'lijke lieden.
 Wij zullen nimmer in den rijstbouw falen

 Grijpt, grijpt de sikkels mannen, om te wieden.

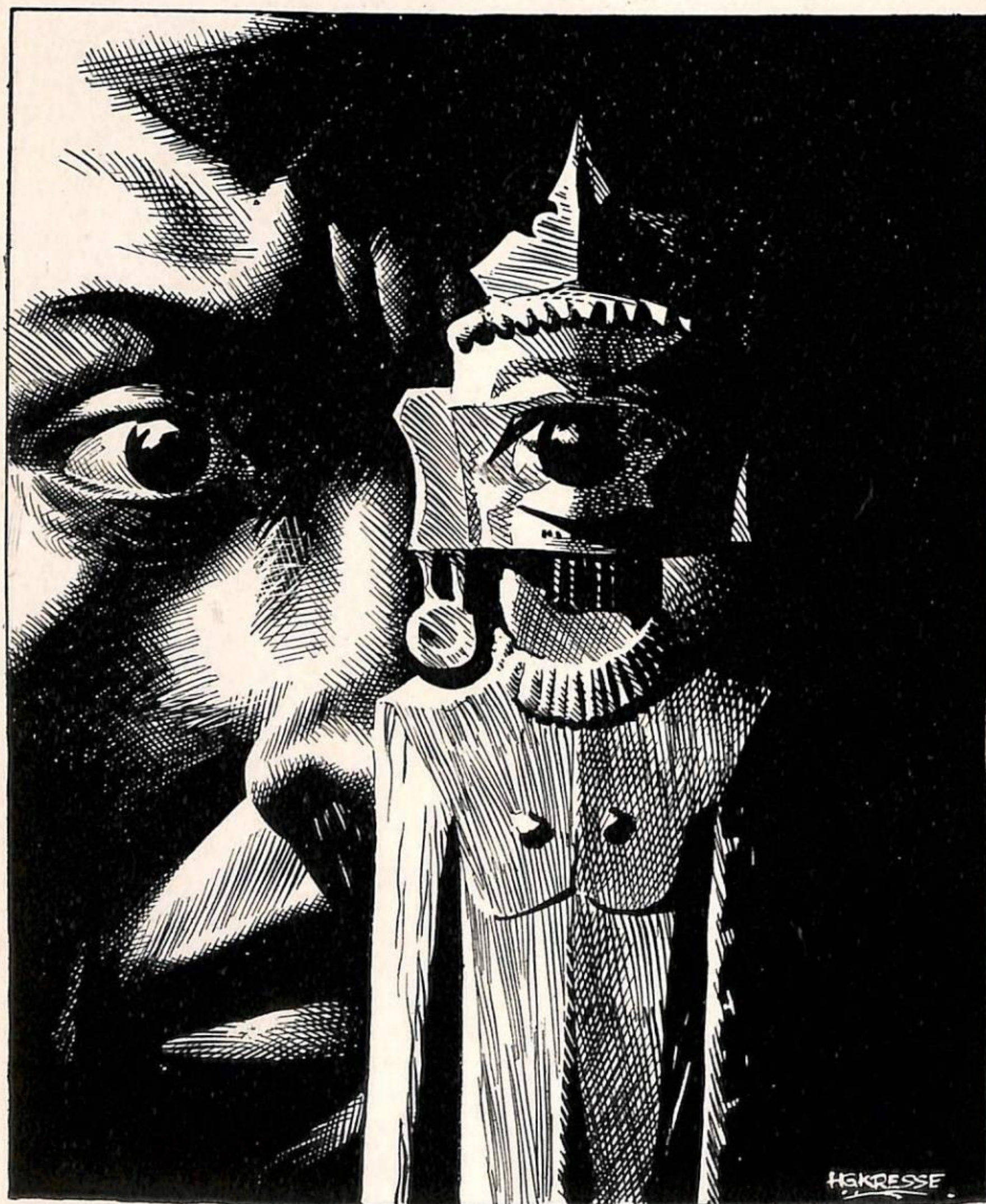
V
 O! orst, die oprijst in den hof,
 Wiens zonen aan zijn hielen staan,
 Die opgaat uit het nietig stof,
 Die opstreeft naar de bleeke maan.
 Het hoofd is kroezig en de kruin
 Staat statig in de blauwe lucht.
 Zijn oogen zijn als pitten rood
 Van de pandiasaga-vrucht.
 De neus is als van rood koraal.
 Hij hoort het groeien van het gras;
 De allerfijnste krekeltaal;
 Zijn oor is als een groote tasch.
 Zijn schouders leunen tot elkaar
 Als bergen in de avondzon.
 Rotsblokkensnoer hangt om zijn hals.
 Zijn keel is als een klankenbron.
 Des stekelvarkens stekels zijn
 De nagels aan zijn forsche hand
 En zeven zijden kleeden zijn
 Omhulling volgens rang en stand.
 Zijn borst is als een aambeeld hard.
 Hij wordt niet oud! Hij is de jeugd
 En ons bekoort zijn wuivend blad
 Weg waaiende, hetgeen niet deugt.
 O! zeker hebt ook Gij een hart!
 Gij, die alleen het goede wilt!
 Heil zij U, Zegenrijke, heil!
 Wij vragen U: „Weest mild! Weest mild!”

¹⁾ Authentieke beschrijving van de pisang als Godheid door een Batakschen heldenpriester.

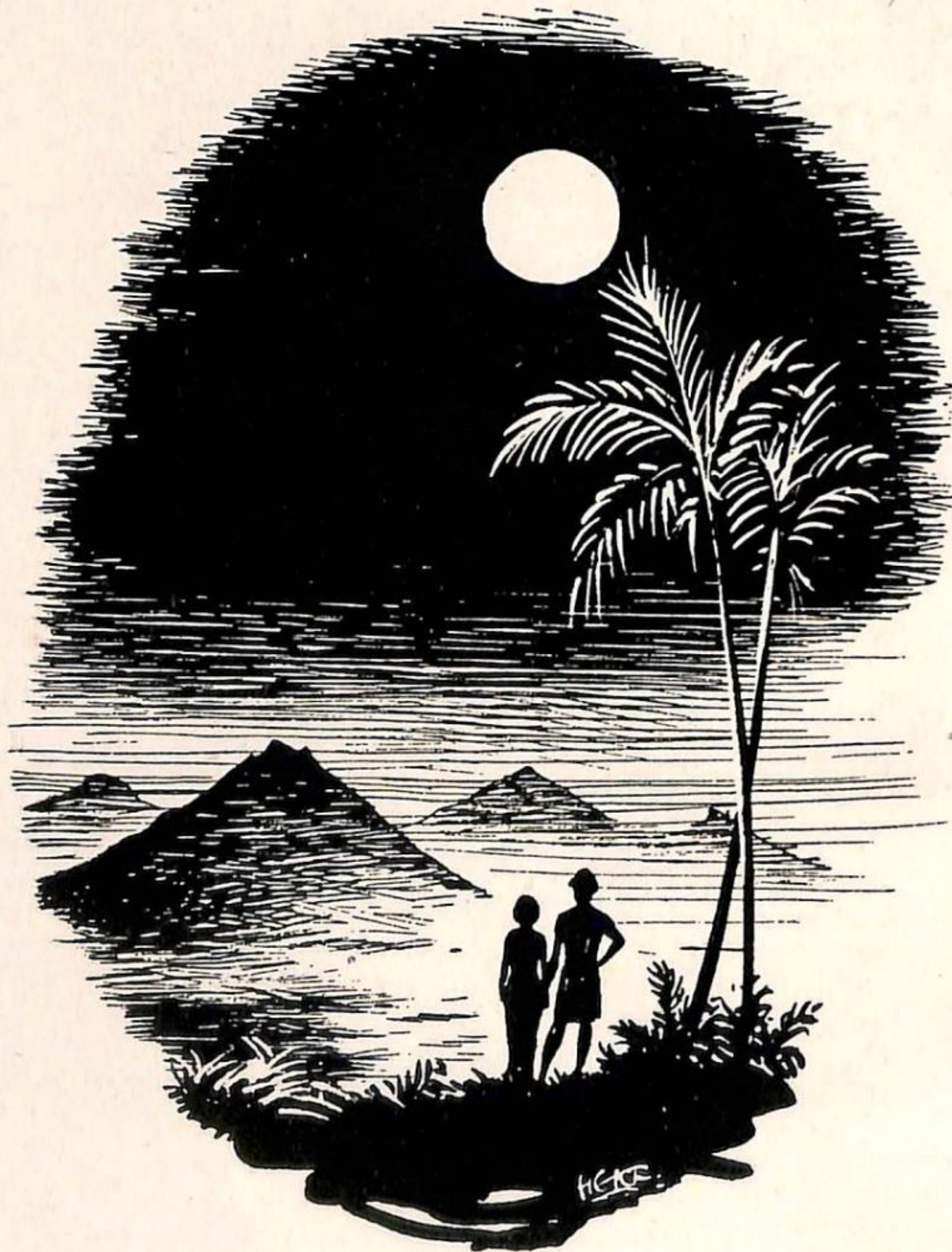

Het is ten tijde des geweens!
 In het diepe graf zien eens
 De doode oogen voor het laatst het zinkend zonlicht aan de kim.
 Dan wordt de ziele tot een schim
 En neemt de wijk
 In het geestenrijk.
 Zóó gaan eens allen, allen henen
 En waarom zouden wij dan weenen?
 Tot vezel van den arèn-palm wordt 's menschen haar.
 Tot stof en aarde wordt zijn vleesch. Voorwaar,
 De beenderen worden steenen.
 Luister mijn leerling, luister kind!
 Zijn bloed wordt water en zijn adem
 wordt de fluisterende wind!
 Het is ten tijde des geweens!
 Zóó gaan wij allen, allen eens.

U bid ik aan, die waart in het begin,
 Gij, die aan Opper-Goden zijt ontsproten.
 Gij kwaamt de zorgenlooze wereld in,
 Als allermachtigste van alle grooten.
 Uw oogen loeren in den nacht naar hen,
 Die Uw nakomelingen gaan belagen.
 Gij slaat geducht den snooden vijand wen
 Hij op Uw territoir zich durft te wagen.
 In U, Oervader, vinden wij de rust;
 Gij Verticale, Hurkende en Rechte.
 In U is ons geluk en onze lust,
 Bestrijder van den Kronkelende, Slechte.
 De heldenpriesters maken steeds gewag
 Van Uwe heroiek in hunne zangen.
 Gij hebt den Draak gedood, O! Klare Dag!
 Toch bleef in ons de donk're angst voor slangen.
 Wij houden ons aan Uw geboden zeer.
 Wij off'ren U in voorspoed en in lijden.
 Het onverbrekkelijk verband, O! Heer,
 Uw bloed stroomt in ons voort door alle tijden.
 Bij goede oogsten is het, of Gij lacht;
 Een lach, die wichelaars en ouden hooren.
 Macht, hooge ouderdom, een nageslacht,
 Zijn 's levens onontbeerlijke factoren.
 Wij zoeken onze kracht in Uwe wet
 En laten nimmer af U te gedenken.
 O! Meester van den stam, voor wat hoort wat:
 Verzuim niet, steeds het noodige te schenken.

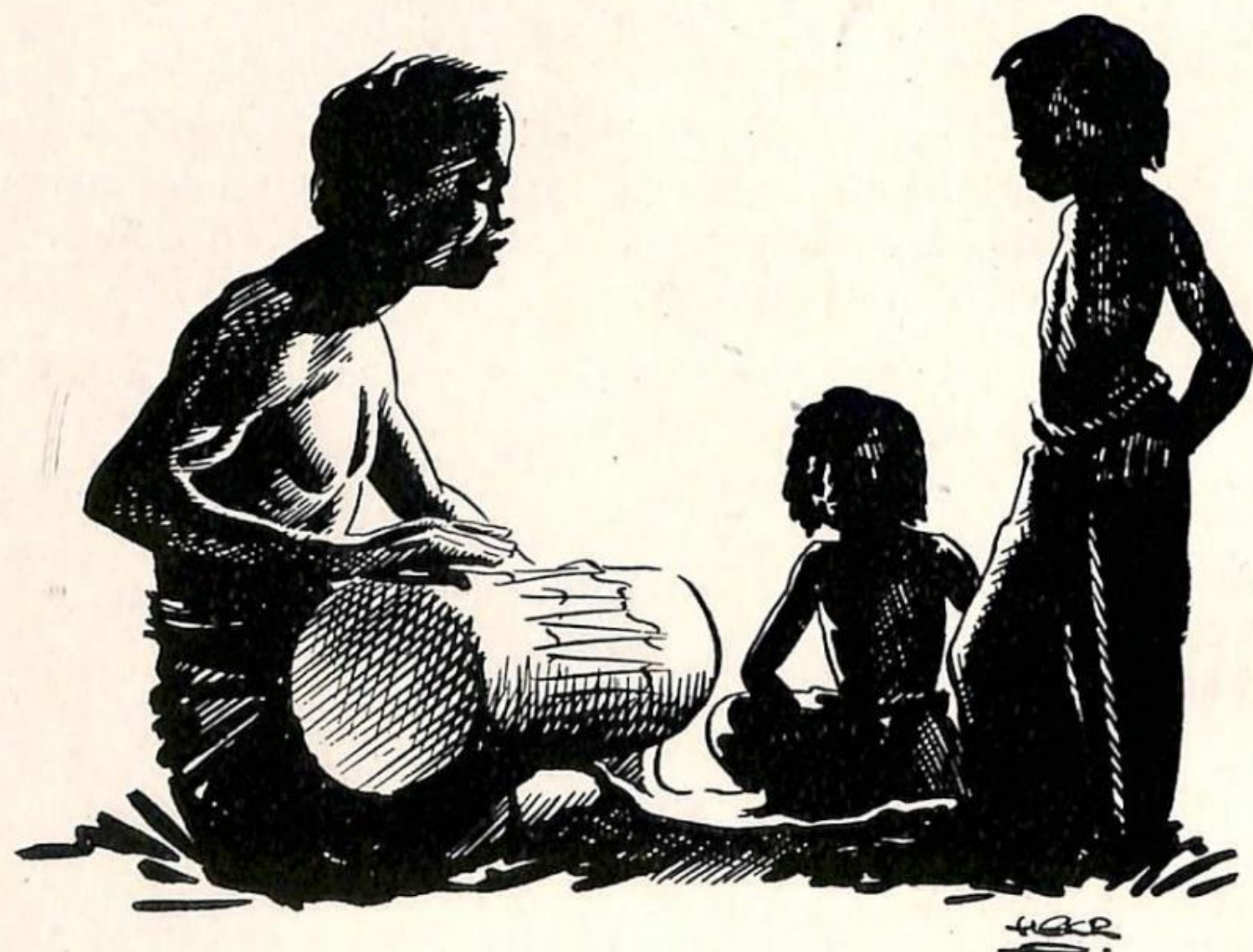

*P*lant slechts jasmijnen op de erven
Met visch en palmwijn wilt U laven
Komt eens de dood, wij zullen samen sterven
Men zal ons in één kuil begraven.

De landengte, waar padi groeit, ligt voor de winden open.
De bloedzuiger valt volgezogen af. Het blaadje verft zich rood.
Van een gebroken touw kan men de einden aan elkander knopen,
Maar breekt de liefdesband . . . men hunkert naar den dood.

Meisje, loop heupwiegend naar de gebroken pier,
Zachtkens deinend en met zwier.
Sta mij toe om je te vragen,
Of ik je zou mogen dragen.
Liefste vrouw van alle vrouwen,
Sta mij toe met je te trouwen.
Veel geluk in het huwelijk
Het zij gezegend, het zij rijk.
Een ding wilde ik je melden,
Laat je nooit de huid vol schelden
En mishandelt je je man,
Ga naar huis van stonde an.
Meisje, ik bemin je zeer
Loop bij de gebroken pier, heupendraaiend heen en weer.

De zilveren maan, het fonkelend sterrengoud.
De rijst te velde wordt verslonden door een vogel zwart.
Meisje als je me soms niet vertrouwt,
Splijt dan mijn borst, bezie mijn hart.

De Papoea-lummels smullen buiten het gehucht
Stiekem van de bittere papari-vrucht.
De eerste maal gaat dat nog goed
De tweede maal doen zij al mal
Dan begint het lieve leven al
De derde maal slaan zij elkander op hun snoet.

De maan hangt in een paraplu.
De zeeschildpad legt eieren nu.
Lieve meisjes die van Ambon komen,
Trouwen met de jongens van heur droomen.
Hoor, men slaat de trommels, hoor!
De paren trouwen op 't Bestuurskantoor.
Zij komen in een lange rij.
Zilveren bloemen dragen zij.
Jonge mannen wagen graag hun leven.
Jonge vrouwen sterven op den voorsteven

Trek de rotan, trek eraan; straks geeft men het teeken.
Het tromgeroffel klinkt; zijn allen klaar?
Trek, trek de rotan, mocht hij breken
De einden komen toch weer bij elkaar.

SAPAROEËESCHE ZANG

Dreigt een pisangboom te vallen,
Snel stutten wij hem met z'n allen.
Maar welke machtige kan verhinderen,
Dat heengaat een der menschenkinderen . . . ?
Dat kan slechts één.
De hooge Heer des Hemels; Hij alleen!

EPITAAF

(Voorkomende op den grafsteen van Soeltan Malek al Saleh,
die Heerscher was over het Pasei-Samoedrasche Rijk op
Noord Sumatra † 696 A.H. = 1297 A.D.)

Deze wereld gaat voorbij!
Deze wereld is al vergankelijkheid en onbestendigheid.
Waarlijk, zij is zoo broos, als de draden van het web,
Dat de spinne zich heeft geweven.
Laat het U genoeg zijn; O! leerling,
Dat Gij Uw dagelijksche spijsze hebt,
Want het leven telt slechts luttele dagen
En een iegelijk in deze wereld moet sterven.

STICHTING INDISCHE DOCUMENTEN

STICHTING
INDISCHE
DOCUMENTEN

“Waar het verleden verborgen
ligt in het heden”

**„Waar het verleden verborgen ligt
in het heden,,**

